

ทักษะทางการเงินและการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย

(Financial Literacy and Access to Credit among Muslim Households in
Southern Border Provinces of Thailand)

พัฒน์นที บุญยานุพงษ์¹ นาย้อมิง มาหะมะ² และชาวลีต ล้อมลิ้ม³

Phattanan Boonyanuphong¹, Nayeming Mahama² and Chaolert Lomlim³

Received: February 28, 2024

Revised: June 11, 2024

Accepted: June 26, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดและอิทธิพลของทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิม จำนวน 825 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และประยุกต์ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทักษะทางการเงินในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ ขณะที่อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทักษะทางการเงินที่ดีขึ้นมีอิทธิพลต่อการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบเพิ่มเติมว่าองค์ประกอบย่อยด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นจะส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น การศึกษา อายุ และรายได้ของครัวเรือนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุเพิ่ม การศึกษาที่สูงขึ้น และรายได้ที่สูงขึ้นจะส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อได้เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงพบปัญหาการมีหลักทรัพย์ค้ำประกันไม่เพียงพอ การมีประวัติผิดนัดชำระหนี้ การกำหนดดอกเบี้ยในอัตราที่ไม่

¹ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Corresponding Author, Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, E-mail: phattanan.b@psu.ac.th

² อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus,
E-Mail: nayeming.m@psu.ac.th

³ อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus,
E-Mail: chaolert.l@psu.ac.th

เหมาะสม และการกำหนดดอกเบี้ยไม่เป็นไปตามหลักศาสนาอิสลามยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการลดโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ทักษะทางการเงิน การเข้าถึงสินเชื่อ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

ABSTRACT

This survey-based research aimed to investigate the impact of financial literacy and its components on access to credit among Muslim households in the southern border provinces of Thailand. The data were collected from 825 Muslim households using structured questionnaires, and various statistical techniques, including descriptive analysis and logistic regression, were employed to analyze the impact of financial literacy and its components on access to credit of the sampled household.

The study revealed that the sampled Muslim households in the southern border provinces possessed moderate levels of financial literacy, with relatively low scores in financial knowledge and financial attitudes. Financial literacy significantly influenced access to credit among the sampled households. Furthermore, financial knowledge and financial attitudes played crucial roles in increasing the likelihood of accessing credit among households. Additionally, factors such as education, age, and household income positively influenced credit accessibility. Specifically, increased age, higher education levels, and higher household incomes were associated with increased access to credit through formal financial institutions. However, challenges such as inadequate collateral, a history of loan defaults, inappropriate interest rate setting, and interest rates not compliant with Islamic principles significantly hindered credit accessibility for sampled households.

Keywords: Financial Literacy, Access to Credit, Southern Border Provinces of Thailand

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เงินทุนถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจผ่านกลไกด้านการบริโภคของภาคครัวเรือนและการลงทุนของภาคเอกชน ดังนั้นการกระจายโอกาสในการเข้าถึงเงินทุนของครัวเรือนและผู้ประกอบการถือเป็นประเด็นสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนาของเศรษฐกิจในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมา ภาคครัวเรือนโดยเฉพาะในส่วนฐานของปิรามิดประชากร มักเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม (Kengchon, Mahujcharyawong and Vacharachaisurapol, 2015) จนเกิดแรงกดดันต่อภาวะการบริโภค การลงทุน และการออม ตลอดจนเศรษฐกิจเติบโตต่ำกว่าระดับศักยภาพ หากมีการพัฒนาในระบบการเงินและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบันที่เหมาะสมจะมีผลช่วยลดทอนปัญหาข้อจำกัดในการเข้าถึงเงินทุนของครัวเรือน ทำให้ภาคครัวเรือนสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ และนำมาสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในท้ายที่สุด

เมื่อพิจารณาปัญหาการเข้าถึงเงินทุนในระบบตลาดการเงินของไทย หลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 พบว่ามีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญ เพื่อฟื้นฟูผลการดำเนินงาน การปรับปรุงกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ได้สร้างความแข็งแกร่งให้กับ

ระบบธนาคารพาณิชย์ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการลดข้อจำกัดในการเข้าถึงเงินทุนของภาคธุรกิจและครัวเรือนในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากสถานการณ์การเข้าถึงบริการสินเชื่อของครัวเรือนไทยที่มีสัดส่วนการเข้าถึงบริการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2563 ครัวเรือนไทยสามารถเข้าถึงบริการสินเชื่อ (ไม่รวมบัตรเครดิต) อยู่ที่ร้อยละ 95.0 และการใช้สินเชื่อเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากเป็นร้อยละ 45.5 จากร้อยละ 35.8 ในปี 2561 โดยเฉพาะการใช้บริการกับสถาบันการเงินในระบบผ่านสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ครัวเรือนที่เข้าไม่ถึงบริการสินเชื่อ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเป็นร้อยละ 5.0 จากร้อยละ 4.2 ในปี 2561 (Bank of Thailand, 2020) แต่การประกอบธุรกิจทางการเงินในระบบสถาบันการเงินโดยทั่วไปในประเทศไทยนั้นผูกพันอยู่กับระบบการคิดดอกเบี้ย โดยหลักการแล้วเป็นระบบการเงินที่ขัดแย้งกับหลักศาสนาอิสลามที่ห้ามมิให้ดำเนินธุรกิจทางการเงินที่ผูกพันกับดอกเบี้ย จึงนำมาซึ่งข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการเงินของครัวเรือนมุสลิม โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อลดข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการเงินสำหรับครัวเรือนมุสลิม จึงมีแนวความคิดในการจัดตั้งสถาบันการเงินแบบอิสลามเป็นครั้งแรกในปี 2537 เพื่อตอบสนองความต้องการทำธุรกรรมทางการเงินต่างๆ ที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม และธนาคารออมสินได้คิดริเริ่มโครงการนำร่องโดยเปิดเคาน์เตอร์พิเศษสำหรับให้บริการเฉพาะกิจแก่ลูกค้าชาวไทยมุสลิม โดยเริ่มที่สาขาอำเภอเมืองสตูลเป็นครั้งแรกในปี 2541 และต่อมาเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2545 ได้เปิดให้บริการธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบแห่งแรกโดย บมจ.ธนาคารกรุงไทย ที่จังหวัดนราธิวาส ธนาคารกรุงไทย จึงนับเป็นธนาคารพาณิชย์แห่งแรกที่ให้บริการธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบในประเทศไทย ภายใต้ชื่อ “ธนาคารชา-ริอะฮ์” ดำเนินงานในลักษณะ 1 ธนาคาร 2 ระบบ โดยสถาบันการเงินอิสลามดำเนินธุรกิจตามหลักชาริอะฮ์ เป็นสถาบันการเงินที่มีการตั้งราคาให้แก่สินค้า สัทธิหมทรัพย์ เครื่องใช้ และบริการต่างๆ ต่างจากสถาบันการเงินทั่วไปที่ตั้งราคาเงินในรูปแบบของดอกเบี้ย ทำให้ประชาชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีช่องทางในการเข้าถึงบริการทางการเงินที่เหมาะสมมากขึ้น

นอกจากประเด็นการมีรูปแบบสถาบันการเงินและโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินที่เหมาะสมแล้ว ทักษะทางการเงินก็เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของครัวเรือนเป็นไปได้อย่างจำกัด โดย Disney and Gathergood (2013) และ Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013) ชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีระดับทักษะทางการเงินที่ไม่ดี มักมีสัดส่วนของสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่สูงกว่าบุคคลที่มีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับที่ดี และบุคคลที่ขาดความรู้ทางการเงินอาจตกเป็นเหยื่อของผู้ให้กู้ที่เรียกเก็บดอกเบี้ยสูง โดยบุคคลเหล่านั้นเต็มใจที่จะกู้สินเชื่อที่มีต้นทุนกู้ยืมที่แพง (Bertrand and Morse, 2011) และผู้กู้ที่มีทักษะทางการเงินที่ต่ำ มักมีแนวโน้มกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมนอกระบบที่ค่อนข้างสูง (Klapper, Lusardi, and Panos, 2012) ในทางกลับกันการที่ครัวเรือนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมมีระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นจะช่วยลดระดับความไม่สมมาตรของข้อมูลข่าวสาร จะส่งผลให้การเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นไปได้ในทางที่ดีขึ้น (Srithirath and Sukcharoensin, 2022) นอกจากนี้การมีทักษะทางการเงินไม่ได้หมายความว่าเพียงการมีความรู้ด้านการเงินเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการนำความรู้ทางการเงินไปใช้เพื่อการสร้างความมั่นคงในชีวิต เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างปกติปราศจากภาระหนี้สินและไม่ตกอยู่ในภาวะความยากจน แต่จากผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงานสถิติแห่งชาติต่างชี้ให้เห็นว่าทุกภาคส่วนในสังคมไทยล้วนประสบปัญหาการมีความรู้เรื่องทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ กลุ่มประชากรอายุน้อย กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำ เช่น แรงงานที่มีรายได้น้อย และเกษตรกร มีแนวโน้มจะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำอย่างมีนัยสำคัญ นำมาซึ่งความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่เหมาะสม ขาดการคำนึงถึงการออมเงินหรือการวางแผนเพื่ออนาคต จึงทำให้บุคคลในกลุ่มเหล่านี้มักจะถูกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการติดกับดักวงจรหนี้สินและความยากจน

(Bank of Thailand, 2016, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Paulson and Townsend (2004) และ Pawasutipaisit and Townsend (2011) พบว่าข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการประกอบธุรกิจของครัวเรือนไทย โดยประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงินและเลือกที่จะไม่ใช้บริการ เนื่องจากขาดคุณสมบัติในการขอสินเชื่อในระบบไม่ว่าจะด้วยสาเหตุจากฐานะการเงินไม่ดี หรือ รายได้ที่ไม่เพียงพอ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ ไม่กล้าไปติดต่อเพราะคิดว่าจะถูกปฏิเสธ เงื่อนไขหรือ ขั้นตอนการติดต่อใช้บริการมีความยุ่งยาก และการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Bank of Thailand, 2020) เช่นเดียวกับครัวเรือนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็ก และยังเป็นครัวเรือนขยายขนาดใหญ่ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตามหลักศาสนาอิสลามมีข้อห้ามในเรื่องดอกเบี้ยทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธนาคารทั่วไปได้ จึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินอิสลามที่มีอยู่อย่างจำกัด และการขาดทักษะทางการเงินที่นำไปสู่ความไม่เข้าใจและการไม่รู้จักรูปผลิตภัณฑ์ทางการเงิน จึงเลือกไม่ใช้บริการทางการเงินในระบบสถาบันการเงิน ที่อาจเป็นอีกสาเหตุหลักที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาว่าสาเหตุจากการขาดทักษะทางการเงิน และข้อจำกัดการเข้าถึงแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งเรื่องอัตราดอกเบี้ย การไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน การมีรายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาความยุ่งยาก/เงื่อนไข/ข้อจำกัดในการกู้ และการไม่มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เหล่านี้ทำให้ครัวเรือนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างที่ควรจะเป็นหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีทักษะทางการเงิน ความรู้ ความเข้าใจทางการเงินมากขึ้น และทำให้ครัวเรือนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากระดับรากฐานให้มีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดและอิทธิพลของทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การทบทวนวรรณกรรม

ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ตามนิยามของ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจแนวคิดที่เกี่ยวกับการเงิน ผลิตภัณฑ์ทางการเงินและความเสี่ยงทางการเงิน ที่จะทำให้บุคคลตระหนักถึงความเสี่ยงและโอกาสจากการลงทุน รวมถึงการมีทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพื่อให้ตัดสินใจเลือกใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของตนเอง มีวินัยทางการเงิน รู้จักวางแผนทางการเงิน และสามารถบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน Garman and Fargue (2000) ระบุว่า ทักษะทางการเงิน หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการเงินจนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของตนเองให้ประสบความสำเร็จ ขณะที่ Atkinson and Messy (2012) ระบุเพิ่มเติมว่า ทักษะทางการเงิน หมายถึง การรวมเอาความตระหนักรู้ทางการเงิน ความเชี่ยวชาญ ทัศนคติ รวมถึงพฤติกรรมทางการเงินที่สำคัญเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อบุคคลจะสามารถทำการตัดสินใจทางการเงินได้ อันจะส่งผลให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการกินดี อยู่ดีทางการเงิน (Financial Well-Being) ได้ในท้ายที่สุด ดังนั้น โดยสรุปความหมายของคำว่า ทักษะทางการเงิน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมการทางการเงิน (Financial Behavior) ที่มีความสัมพันธ์กันที่ไม่อาจ

แยกพิจารณาเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ ฉะนั้นการที่บุคคลจะมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมได้ บุคคลต้องมีความรู้ทางการเงินที่ดี อันจะก่อให้เกิดการมีทัศนคติทางการเงินที่ดี จนส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลนั่นเอง โดยมีการประยุกต์ศึกษาทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมทางการเงินของกลุ่มประชากรในประเด็นต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในตลาดการเงิน (การออม การลงทุน) และการเข้าถึงบริการทางการเงินและจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในตลาดการเงินของกลุ่มประชากร พบในงานของ Christelis, Jappelli and Padula (2010), Van Rooij, Lusardi and Alessie (2011), Lusardi and Mitchell (2011a) และ De Bassa Scheresberg (2013) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีทักษะด้านตัวเลข และทักษะทางการเงินสูงมีแนวโน้มมีส่วนร่วมในตลาดการเงิน ลงทุนในหุ้นและออมเงินอย่างระมัดระวัง โดย Christelis, Jappelli and Padula (2010) พบว่าแนวโน้มการลงทุนในหุ้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่งกับความสามารถทางปัญญา ทั้งการลงทุนโดยตรงผ่านตลาดหุ้น และการลงทุนผ่านกองทุนรวม เช่นเดียวกับงานของ Van Rooij, Lusardi and Alessie (2011) ที่พบว่าความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจทางการเงิน โดยผู้ที่มีความรู้ทางการเงินต่ำมักจะมีการลงทุนในหุ้นในสัดส่วนที่น้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้น De Bassa Scheresberg (2013) ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ความรู้ทางการเงินส่วนบุคคลจะมีผลตอบแทนทางการเงินที่ดีกว่า โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีโอกาสน้อยที่จะใช้วิธีการกู้ยืมที่มีต้นทุนสูง และกลุ่มตัวอย่างที่ยังมีความเข้าใจทางการเงินมีแนวโน้มที่จะวางแผนการเกษียณอายุมากขึ้นและผู้ที่มีวางแผนมักจะประสบความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งได้มากขึ้นอีกด้วย (Lusardi & Mitchell, 2011a)

ในส่วนของการศึกษาที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินกับการเข้าถึงบริการทางการเงิน รวมถึงการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน มีงานศึกษาของ Ramakrishnan (2012), Grohmann, Klühs and Menkhoff (2018) และ Hasan and Hoque (2021) ที่มุ่งศึกษาอิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงบริการทางการเงินในภาพรวม Ramakrishnan (2012) แสดงให้เห็นว่าความรู้ทางการเงินเป็นบันไดไปสู่การเข้าถึงบริการทางการเงิน บุคคลที่มีทักษะทางการเงินไม่เพียงแต่เข้าถึงบริการทางการเงิน แต่ยังสามารถสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับพฤติกรรมทางการเงินที่ต้องการได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Grohmann, Klühs and Menkhoff (2018) ที่พบว่าโดยทั่วไปแล้วการเข้าถึงทางการเงินจะได้รับการแก้ไขโดยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน แต่อย่างไรก็ตามเขาและคณะ ได้แสดงให้เห็นว่าทักษะทางการเงินในระดับที่สูงขึ้น มีผลตัวอย่างชัดเจนต่อการเข้าถึงบริการทางการเงิน โดยผลของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนนั้น พบว่าการมีทักษะทางการเงินที่ดีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเกิดขึ้นได้ดีเท่ากับการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน และในด้านการใช้บริการทางการเงิน ผลของทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นจะเสริมความแข็งแกร่งให้กับความลึกทางการเงินที่มากขึ้น และยังยืนยันเพิ่มเติมจากงานศึกษาของ Hasan and Hoque (2021) ที่ศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงทางการเงินผ่านการธนาคาร การเงินรายย่อย และการเข้าถึงฟินเทค ของประชากรในชนบทของบังกลาเทศ โดยผลการวิจัยเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับปัจจัยด้านบริการทางการเงินต่างๆ มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเข้าถึงทางการเงิน โดยตัวแปร เช่น อาชีพ ระดับรายได้ ความรู้เกี่ยวกับการฝากและถอนเงิน และความรู้เรื่องอัตราดอกเบี้ยมีผลอย่างมากต่อการเข้าถึงการเงินโดยรวม

นอกจากนี้ งานศึกษาของ Disney and Gathergood (2013), Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013), Nkundabanyanga et al., (2014), Lyons, Grable and Zeng (2019), Srithirath and Sukcharoensin (2022) ที่มุ่งเจาะลึกในประเด็นอิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อของครัวเรือน โดย Nkundabanyanga et al., (2014) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการรับรู้เงื่อนไขการให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ ทักษะทางการเงิน และการเข้าถึงสินเชื่อในระบบของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด

ย่อมอย่างมีนัยสำคัญ แม้จะแตกต่างกันไปตามประเภทธุรกิจและผลประกอบการ และงานของ Srithirath and Sukcharoensin (2022) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญระหว่างทักษะทางการเงิน การลดลงของข้อมูลที่ไม่สมมาตร และการเข้าถึงสินเชื่อของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนี้ยังพบเพิ่มเติมว่าระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นของผู้ประกอบการจะลดระดับความไม่สมมาตรของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงสินเชื่อของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในทางที่ดีขึ้น ขณะที่การศึกษาของ Lyons, Grable and Zeng (2019) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินในมิติต่างๆ ต่อการเข้าถึงสินเชื่อของธนาคารและผู้ให้บริการที่ไม่ใช่ธนาคาร ในกลุ่มประชากรในชนบท ผู้ไม่รู้หนังสือ และประชากรผู้อพยพในสาธารณรัฐประชาชนจีน กลับพบว่ากลุ่มคนประเภชบางเหล่านี้มีโอกาสน้อยที่จะได้รับประโยชน์จากการมีทักษะทางการเงินที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้ยืมเงินจากธนาคารอย่างเป็นทางการ ขณะที่ปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับไซเบอร์เนตเวิร์กและโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินอาจมีความสำคัญมากกว่าทักษะทางด้านการเงิน แม้จะมีงานศึกษาบางส่วน เช่น งานของ Lyons, Grable and Zeng (2019) ที่พบผลการศึกษาขัดแย้งกับงานศึกษาโดยรวม แต่ก็ยังสามารถยืนยันเพิ่มเติมได้ว่าการมีทักษะทางการเงินที่ดีของครัวเรือนช่วยให้ครัวเรือนสามารถมีต้นทุนในการกู้ยืมที่เหมาะสม จากงานศึกษาของ Disney and Gathergood (2013) และ Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013) ซึ่งให้เห็นว่าผู้กู้ยืมที่มีระดับความรู้ทางการเงินต่ำ มักมีสัดส่วนของสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่สูงกว่าผู้ที่มีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับที่ดี และ Lusardi and Tufano (2015) ศึกษาเพิ่มเติมความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับหนี้สิน ประสบการณ์ทางการเงิน และภาระหนี้สิน โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับหนี้สินต่ำมักทำธุรกรรมในลักษณะที่มีต้นทุนและค่าธรรมเนียมสูง และกู้ยืมสินเชื่อที่มีต้นทุนสูง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังมีงานศึกษาถึงอิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนที่ค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะงานศึกษาในประเทศไทยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบททางการเงินที่เชื่อมโยงหลักการอิสลามในประเด็นเรื่องดอกเบี้ย ดังนั้นงานศึกษานี้จึงมีความสนใจศึกษาถึงสาเหตุของการขาดทักษะทางการเงิน และข้อจำกัดการเข้าถึงสินเชื่อด้านต่างๆ รวมถึงการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ไม่สอดคล้องตามหลักการอิสลาม นำมาซึ่งข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ทางการเงินให้มีทางเลือกที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนและปัญหาการเข้าถึงสินเชื่อในฝั่งของครัวเรือนของครัวเรือนไทยมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่มีวงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และอิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จะเป็นครัวเรือนไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยทำการสุ่มเลือกตัวอย่างจำนวน 825 ตัวอย่าง ซึ่งไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง ตามวิธีคำนวณของ Yamane ในกรณีที่ทราบขนาดของประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประเภทสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของครัวเรือนในทั้งสามจังหวัด โดยสุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ร้อยละ 33 เป็นจำนวน 272 ตัวอย่าง จังหวัดยะลา ร้อยละ 29 เป็นจำนวน 239 ตัวอย่าง และจังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 38 เป็นจำนวน 314 ตัวอย่าง ตามลำดับ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุมขนาดของประชากรและมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสม

การวิจัยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structure Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก แบบสอบถามส่วนแรก เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะภาพของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพ เป็นต้น ส่วนที่สอง เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย จำนวนสินทรัพย์ การออม การก่อหนี้ และข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของครัวเรือน และส่วนที่สาม เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ด้านทัศนคติทางการเงิน ด้านพฤติกรรมทางการเงิน และด้านความรู้ทางการเงิน ตามแนวสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand, 2018) เพื่อสามารถเปรียบเทียบผลสำรวจกับภาพรวมของประเทศได้

การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ระดับคะแนนทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาคะแนนทักษะทางการเงินสูง-ต่ำ ตามรายละเอียดในตารางที่ 1 เพื่อให้ทราบถึงการกระจายตัวของระดับคะแนนทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้วางอยู่ในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การพิจารณาคะแนนเฉลี่ยสูง-ต่ำ

เกณฑ์ (คะแนนเต็ม)	คะแนนต่ำ	คะแนนปานกลาง	คะแนนสูง
ทักษะทางการเงิน (21 คะแนน)	< 6	6-14	> 14
ความรู้ทางการเงิน (7 คะแนน)	≤ 2	2 < คะแนน < 5	≥ 5
พฤติกรรมทางการเงิน (9 คะแนน)	≤ 2	2 < คะแนน < 6	≥ 6
ทัศนคติทางการเงิน (5 คะแนน)	< 2	2-3	> 3

ที่มา: จากการกำหนดเกณฑ์คะแนนของรายงาน OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies, OECD, 2016 ประกอบการพิจารณาการกระจายตัวของช่วงคะแนน โดยธนาคารแห่งประเทศไทย

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน โดยประยุกต์ใช้แบบจำลอง Binary Logistic Regression ที่ตัวแปรตาม Y แบ่งออกได้ 2 กลุ่มย่อย คือครัวเรือนไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) (Y=0) และครัวเรือนสามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้และได้รับอนุมัติ) (Y=1)

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกที่ใช้ในการศึกษานี้ เมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนสามารถเข้าถึงสินเชื่อ Prob(Y = 1) แสดงได้ดังสมการที่ (1):

$$\text{Prob}(Y = 1) = \frac{1}{1+e^{-\mu}} \tag{1}$$

เมื่อ μ เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรทำนาย หรือการถดถอยโลจิสติกพหุคูณสามารถทดแทนด้วย $\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k$ โดยที่ β_0 เป็นค่าคงที่ β_1, \dots, β_k เป็นค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k, X เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ และ e เป็นลอการิทึมฐานธรรมชาติ

และเมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ Prob(Y=0) สามารถประมาณค่าโดยสมการที่ (2):

$$\text{Prob}(Y = 0) = 1 - \text{Prob}(Y = 1) = \frac{e^{-\mu}}{1+e^{-\mu}} \quad (2)$$

ภายใต้แบบจำลองโลจิสติก ตัวแปรตามจะเป็นอัตราส่วน หรือ Odds ระหว่างความน่าจะเป็นในการเกิดเหตุการณ์กับความน่าจะเป็นของการไม่เกิดเหตุการณ์ที่สนใจ และในทางทฤษฎี แบบจำลองโลจิสติกจะประมาณผลกระทบของตัวทำนายในรูปของ Log Odds Ratio ซึ่งสามารถแสดงได้โดยการใช้ฟังก์ชันลอการิทึม (Hailpern & Visintainer, 2003) ตามสมการที่ (3) :

$$\begin{aligned} \log \left[\frac{\text{Prob}(Y=1)}{1-\text{Prob}(Y=1)} \right] &= \exp e^\mu = \mu \\ \log Y &= \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k \end{aligned} \quad (3)$$

โดยแบบจำลองโลจิสติกในรูปสมการเชิงเส้นที่ใช้ในการวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$\log Y_i = \beta_0 + \beta_1 FL_i + \beta_2 Inc_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

เมื่อ Y_i หมายถึง การเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน โดยที่ $Y_i = 1$ เมื่อครัวเรือนสามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้และได้รับอนุมัติ) และ $Y_i = 0$ เมื่อครัวเรือนไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) FL_i คือระดับคะแนนทักษะทางการเงิน Inc_i คือรายได้ต่อเดือนของแต่ละครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่นๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์อิทธิพลของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งเป็นตัวกำหนดโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ โดยการศึกษาทักษะทางการเงินด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้และได้รับอนุมัติ) เปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่เข้าไม่ถึงแหล่งสินเชื่อ (ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) และกลุ่มที่ไม่กู้ยืม ซึ่งลักษณะพฤติกรรมการตัดสินใจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะพบว่ามีความเลือกมากกว่า 2 ทางเลือก ที่ไม่มีลักษณะของการเรียงลำดับจึงประยุกต์ใช้แบบจำลอง Multinomial Logit ในการศึกษา

สำหรับความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนตัวอย่างที่ i จะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ j โดยมีปัจจัยอิสระ X_i นั้น มีค่าเท่ากับ

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(\beta_{0,j} + \beta_{1,j}x_i)}{\sum_j \exp(\beta_{0,j} + \beta_{1,j}x_i)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, j \quad (5)$$

เมื่อ X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ x_i และจุดตัดบนแกนตั้ง เนื่องจากผลรวมของความน่าจะเป็นของทุกทางเลือกเท่ากับ 1 หรือ $\sum_j \Pr(Y_i|X_i) = 1$ ดังนั้น จึงต้องกำหนดให้ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) และเมื่อขยายแบบจำลองโดยกำหนดให้มีตัวแปรอธิบาย k ตัว จะได้

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(x_i\beta_j)}{\sum_j \exp(x_i\beta_j)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, k \quad (6)$$

และในการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง Multinomial Logit จะใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood และการวัดความสามารถของตัวแปรอธิบายในการอธิบายตัวแปรตามนั้นโดยทั่วไปจะใช้ ค่าสถิติ Likelihood-ratio Test และ Pseudo R^2 โดยใช้ McFadden R^2 (Greene, 2012) ในการตัดสินใจเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม

ดังนั้น การวิเคราะห์ทักษะทางการเงินด้านต่างๆ ต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานี้ทำการแบ่งพฤติกรรมการกู้ยืมหรือโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน Y_i ออกเป็น (1) ครัวเรือนเข้าถึงสินเชื่อ(กู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) (2) ครัวเรือนเข้าถึงสินเชื่อ (กู้และได้รับอนุมัติ) และ (3) ครัวเรือนไม่กู้ยืม โดยแบบจำลอง Multinomial Logit ที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินด้านต่างๆ ต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

$$\log \left(\frac{P(\text{group } i)}{P(\text{group } k)} \right) = \beta_0 + \beta_1 KL_i + \beta_2 AT_i + \beta_3 FB_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (7)$$

เมื่อ KL_i คือระดับคะแนนความรู้ทางการเงินครัวเรือน AT_i คือระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินครัวเรือน FB_i คือระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่นๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

โดยตัวแปรควบคุมทั้งในสมการที่ (4) และ (7) ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรที่อธิบายคุณลักษณะของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เพศ (Sex) เป็นตัวแปรหุ่นแทนเพศ ถ้าเป็นเพศชายจะมีค่าเป็น 0 เพศหญิงมีค่าเป็น 1 ตัวแปรอายุ เป็นตัวแปรหุ่นแทนอายุ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ อายุต่ำกว่า 35 ปี (Age Young) มีค่าเป็น 1 อายุอื่นๆ มีค่าเป็น 0, 35-49 ปี (Age Mid) มีค่าเป็น 1 อายุอื่นๆ มีค่าเป็น 0, 50 ปีขึ้นไป (Age Older) มีค่าเป็น 1 อายุอื่นๆ มีค่าเป็น 0 โดยช่วงอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไปถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง ตัวแปรระดับการศึกษา แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับการศึกษามัธยมต้นลงมา (Primary Edu) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0, การศึกษามัธยมปลายและอนุปริญญา (Secondary Edu) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0 และการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0 โดยกำหนดให้การศึกษาในระดับมัธยมต้นลงมาเป็นกลุ่มอ้างอิง ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัย (Munic) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าอยู่นอกเขตเทศบาลมีค่าเป็น 0 และถ้าอยู่ในเขตเทศบาลมีค่าเป็น 1 ตัวแปรกลุ่มอาชีพ เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าครัวเรือนทำอาชีพเกษตร (Occ1) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0, อาชีพรับราชการ (Occ2) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0, อาชีพค้าขาย (Occ3) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0, อาชีพรับจ้างหรือลูกจ้างทั่วไป (Occ4) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0, ว่างาน (Occ5) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0 และอาชีพผู้รับเหมา (Occ6) มีค่าเท่ากับ 1 อาชีพอื่นๆ มีค่าเท่ากับ 0 โดยให้กลุ่มผู้ว่างงานเป็นกลุ่มอ้างอิง ตัวแปรระดับรายได้ เป็นตัวแปรหุ่นแทนรายได้ แบ่งออกเป็น รายได้ระดับต่ำ (Low Income) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0, รายได้ระดับปานกลาง (Middle Income) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0 และรายได้ระดับสูง (High Income) มีค่าเป็น 1 ระดับอื่นๆ มีค่าเป็น 0 โดยกำหนดให้รายได้ระดับปานกลางเป็นกลุ่มอ้างอิง

และกลุ่มตัวแปรที่อธิบายสภาพปัญหาที่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินที่นอกเหนือจากคุณลักษณะของครัวเรือนผู้กู้ยืมข้างต้น ประกอบไปด้วยกลุ่มปัจจัยที่เกิดจากครัวเรือนผู้กู้เอง ได้แก่ ตัวแปรหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอ (Ptl1) ตัวแปรประวัติผิดนัดชำระหนี้ (Ptl3) ตัวแปรการขาดความน่าเชื่อถือ/มีความเสี่ยงสูง (Ptl4) ตัวแปรการมีข้อมูลทางการเงินไม่ครบถ้วน (Ptl5) ที่สะท้อนถึงความน่าเชื่อถือและความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ของครัวเรือนผู้กู้ยืม ที่จะส่งผลต่อโอกาสในการได้รับการอนุมัติสินเชื่อจากผู้ให้กู้สูงหรือลดลง กลุ่มปัจจัยที่เกิดจากตัวของผู้ให้กู้ ได้แก่ ตัวแปรปัญหาดอกเบี้ย/ต้นทุนกู้ยืมสูง (Ptl6) ตัวแปรเงื่อนไขการกู้ยืมยุ่งยากและใช้เวลาอนุมัตินาน (Ptl8) ตัวแปรปัญหาธนาคารอยู่ห่างจากที่อยู่อาศัย (Ptl9) ตัวแปรปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยไม่เป็นไปตามหลักอิสลาม (Ptl10) ตัวแปรปัญหาความสัมพันธ์ที่ตึงกับผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาสินเชื่อ (Ptl11) และกลุ่มปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมจากทั้งผู้กู้ยืมและผู้ให้กู้ยืม แต่อาจจะส่งผลกระทบต่อทั้งสถานะของทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ที่จะส่งผลให้เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนได้ ได้แก่ ตัวแปรปัญหาการระบาดของโรคโควิด-19 (Ptl12) ตัวแปรความเสี่ยงของสถานการณ์ความไม่

สงบในพื้นที่ (Pt13) กำหนดให้ตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรหุ่น โดยเมื่อครัวเรือนมีคะแนนระดับปัญหาน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของระดับปัญหาในหัวข้อนั้นๆ กำหนดให้ครัวเรือนไม่มีปัญหาในตัวแปรเหล่านั้น ให้กำหนดค่าเท่ากับ 0 ในแต่ละตัวแปร และถ้าครัวเรือนมีคะแนนระดับปัญหามากกว่าคะแนนเฉลี่ยของระดับปัญหาในหัวข้อนั้นๆ กำหนดให้ครัวเรือนมีปัญหาในตัวแปรเหล่านั้น ให้กำหนดค่าเท่ากับ 1 ในแต่ละตัวแปร

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปและแหล่งเงินทุนของครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถาม

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบว่าหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 34.8 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.2 มีอายุระหว่าง 25-54 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 38.5 รองลงมากลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาในระดับมัธยม ร้อยละ 32.0 โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาครัฐและภาคเอกชน ร้อยละ 31.9 รองลงมาหัวหน้าครัวเรือนทำอาชีพค้าขาย ร้อยละ 17.3 ทำอาชีพเกษตร ร้อยละ 17.1 และทำอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร ร้อยละ 13.5 ตามลำดับ สำหรับรายได้ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในกลุ่มครัวเรือนรายได้ปานกลางถึงรายได้ต่ำ พบครัวเรือนรายได้ปานกลาง ร้อยละ 57.7 มีรายได้เฉลี่ย 12,660.33 บาทต่อเดือน และครัวเรือนรายได้ต่ำ ร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยเพียง 5,451.15 บาทต่อเดือน โดยครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำเพียง 11,271.24 บาทต่อเดือน แต่ยังคงพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 59.9 มีการออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 52.6 ไม่มีหนี้สิน ขณะที่ครัวเรือน ร้อยละ 47.7 มีหนี้สิน โดยกลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้สินมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 202,662.84 บาทต่อครัวเรือน โดยแหล่งที่มาของเงินกู้ยืมของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมาครัวเรือนกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินภาครัฐและเอกชน ร้อยละ 35.8 กู้ยืมเงินจากบริษัทสินเชื่อส่วนบุคคล ร้อยละ 15.0 และกู้ยืมเงินจากสหกรณ์อิสลาม/สหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 7.8 ตามลำดับ จากข้อมูลสำรวจพบว่าครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้บริการแหล่งเงินกู้จากญาติพี่น้องสูงถึง 2 ใน 5 ของการกู้ยืมทั้งหมด แสดงให้เห็นได้ว่าการกู้ยืมจากแหล่งสถาบันการเงินยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงอยู่ค่อนข้างมากแม้จะมีจำนวนและรูปแบบการให้บริการหลากหลายมากขึ้นจากระบบสถาบันการเงิน สอดคล้องกับผลการสำรวจลักษณะการเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พบว่ากลุ่มครัวเรือนสามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ (ขอกู้ยืมและกู้ได้) คิดเป็นร้อยละ 39.3 และไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ (ขอกู้แต่ถูกปฏิเสธ) ร้อยละ 7.8 ขณะที่กลุ่มที่ไม่ต้องการกู้เงินจากระบบสถาบันการเงินมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 52.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เนื่องจากครัวเรือนมุสลิมส่วนหนึ่งมองว่าไม่มีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงิน หรือบางส่วนมองว่าการกู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงินส่วนใหญ่มีการคิดดอกเบี้ยที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาจึงไม่มีความพยายามขอกู้เงินจากระบบสถาบันการเงิน และครัวเรือนบางกลุ่มมองว่าหากยื่นขอกู้ก็จะได้ไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อเนื่องจากตนเองขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอ

2) ทักษะทางการเงินและความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุนของครัวเรือน

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พบว่าครัวเรือนมีคะแนนทักษะทางการเงิน (Financial Literacy: FL) เฉลี่ยอยู่ที่ 12.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน คิดเป็นครัวเรือนตัวอย่างได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.6 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบกับทักษะทางการเงินของประชากรในระดับประเทศจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2563 ที่มีคะแนนทักษะทางการเงินเฉลี่ยร้อยละ 71.0 ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างยังมีทักษะทางการเงินในระดับที่น้อยกว่าประชากรในภาพรวมของประเทศค่อนข้างมาก เนื่องจากปัญหาการมี

ความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ โดยกลุ่มครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคะแนนความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) เฉลี่ยที่ 2.9 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.4 ซึ่งกลุ่มครัวเรือนมีระดับความรู้ทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับคะแนนระดับความรู้ทางการเงินในระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 62.9 เนื่องจากครัวเรือนตัวอย่างมีความรู้ในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น การคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝาก และความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามกาลเวลาที่ค่อนข้างต่ำ และสำหรับองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 2.7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยระดับประเทศที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.0 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ยังขาดถึงความตระหนักของการวางแผนทางการเงินในระยะยาว เพื่อให้พร้อมรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดฝันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 2 ระดับทักษะทางการเงินและองค์ประกอบ

รายการ	ผลการสำรวจ		ร้อยละคะแนนเฉลี่ยของประชากรในระดับประเทศ
	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	
ทักษะทางการเงิน	12.3	58.6	71.0
- ความรู้ทางการเงิน (คะแนนเต็ม 7 คะแนน)	2.9	41.4	62.9
- พฤติกรรมทางการเงิน (คะแนนเต็ม 9 คะแนน)	6.8	75.5	71.1
- ทัศนคติทางการเงิน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)	2.7	54.0	82.0

ที่มา: Bank of Thailand (2020)

แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าครัวเรือนตัวอย่างมีระดับคะแนนด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) ที่ค่อนข้างดี โดยกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ยที่ 6.8 คะแนน จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.5 โดยพฤติกรรมที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำได้ดี และมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ ได้แก่ การตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง การไตร่ตรองก่อนซื้อ และการดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด และหากพิจารณาทักษะทางการเงินโดยจำแนกตามความสามารถในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้แต่ถูกปฏิเสธ) มีคะแนนทักษะทางการเงินระดับปานกลาง จากปัญหาการมีระดับคะแนนความรู้ทางการเงิน คะแนนทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินต่ำกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่นๆ โดยครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนด้านความรู้ทางการเงิน และคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ เพียง 0.75 คะแนน และ 1.85 คะแนน ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้และกู้ได้) มีระดับคะแนนทักษะทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่ออย่างชัดเจนในทุกองค์ประกอบ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมจะส่งผลให้ครัวเรือนสามารถบริหารจัดการการเงินของครัวเรือนได้อย่างสมดุลก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ครัวเรือนในระยะยาวและไม่เกิดพฤติกรรมการกู้ยืมเงินที่เกินความเหมาะสมที่เสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ จึงสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ครัวเรือน ทำให้สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้อย่างเหมาะสมหากมีความจำเป็นในการแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาศักยภาพและลงทุนในกิจการของครัวเรือนได้

ตารางที่ 3 คะแนนทักษะทางการเงินจำแนกตามการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน

การเข้าถึงสินเชื่อ	ความรู้ทางการเงิน	พฤติกรรมทางการเงิน	ทัศนคติทางการเงิน	ทักษะทางการเงิน
ไม่กู้ยืม	2.93	6.84	2.65	12.42
ขอกู้แต่ถูกปฏิเสธ	0.75	6.33	1.85	8.95
ขอกู้และกู้ได้	3.20	6.80	2.86	12.86

ที่มา: จากการศึกษา

3. ทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อของครัวเรือนไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่ขอกู้และกู้ได้ จำนวน 324 ครัวเรือน และครัวเรือนที่ไม่กู้ยืมและครัวเรือนที่ขอกู้ยืมแต่ถูกปฏิเสธ จำนวน 501 ตัวอย่าง โดยมีครัวเรือนถูกปฏิเสธสินเชื่อ จำนวน 65 ครัวเรือน ผลการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่าง จากการประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) แสดงดังตารางที่ 4 ที่เป็นไปตาม Goodness of Fit พบว่าค่าสถิติ Likelihood-ratio Chi-squared มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่ามีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว ในแบบจำลองมีค่าแตกต่างจากศูนย์ และค่า McFadden R² มีค่าเท่ากับ 0.1833 แม้ค่า McFadden R² มีค่าค่อนข้างต่ำ แต่เป็นสภาพปกติของแบบจำลองโลจิส ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีค่าระหว่าง 0.2-0.4 (Wiboonpongse, 2006) แสดงว่าปัจจัยที่อธิบายการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่าง สามารถอธิบายโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่างได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยผลการศึกษา พบว่าทักษะทางการเงินส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนจะสามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับการไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยเมื่อครัวเรือนมีทักษะทางการเงินเพิ่มขึ้นโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อเพิ่มขึ้น 1.0609 เท่า แสดงให้เห็นว่าการมีทักษะทางการเงินที่ดีช่วยให้ครัวเรือนสามารถจัดการทางการเงินได้ดี มีการวางแผนการออม การลงทุน และจัดการหนี้สินได้ จึงมีความเป็นไปได้สูงที่ครัวเรือนจะสามารถเข้าถึงสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่เหมาะสมได้ง่ายขึ้น

ขณะที่กลุ่มปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าหากครัวเรือนเป็นกลุ่มรายได้ระดับต่ำ (Low Income) จะส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อลดลง 0.7519 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ และชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อครัวเรือนเป็นกลุ่มรายได้ระดับสูง (High Income) จะส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้นถึง 4.4028 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงให้เห็นได้ว่าครัวเรือนมีรายได้ต่ำส่งผลให้ครัวเรือนมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ขาดความมั่นคง ลดโอกาสการมีเงินออมและการสะสมทรัพย์สินที่เพียงพอเพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนรายได้น้อยเข้าถึงสินเชื่อจากระบบสถาบันการเงินอย่างจำกัด

สำหรับกลุ่มปัจจัยด้านอายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน พบว่าอายุและการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินได้มากขึ้น โดยพบกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ 35-49 ปี (Age Mid) มีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อเพิ่มขึ้น 1.3384 เท่า และเช่นเดียวกันหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) ทำให้ครัวเรือนมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อเพิ่มขึ้น 1.5336 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และร้อยละ 95 ตามลำดับ ซึ่งให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุและการศึกษาที่ดีขึ้นจะมีทักษะทางการเงินที่

สูงขึ้น และมีความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินของครัวเรือนได้สมคูลมากขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนมีสถานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ทำให้ครัวเรือนมีความน่าเชื่อถือส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อที่ง่ายขึ้นของครัวเรือน

ในส่วนของกลุ่มปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน ด้านกลุ่มปัจจัยที่เกิดจากครัวเรือนผู้กู้ พบว่า การมีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอ (Ptl1) จะเพิ่มโอกาสให้ครัวเรือนสามารถเข้าถึงสินเชื่อได้เพิ่มขึ้น 1.5936 เท่า และสอดคล้องกันสำหรับครัวเรือนที่ไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้ (Ptl3) จะทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1.6265 เท่า เมื่อเทียบกับโอกาสที่ครัวเรือนไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และร้อยละ 99 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการมีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอและไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้ของครัวเรือน จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน เนื่องจากสถาบันการเงินจำเป็นต้องลดความเสี่ยงในการให้กู้ยืมแก่ครัวเรือน ดังนั้นการที่ครัวเรือนมีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอและไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้ จะเอื้อให้ผู้กู้มีความเสี่ยงลดลงจากกรณีที่ถูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ผู้ให้กู้จึงมักปล่อยสินเชื่อให้แก่ครัวเรือนผู้ที่มีความพร้อมของหลักทรัพย์ค้ำประกันและไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้มากกว่าครัวเรือนผู้ที่มีความพร้อม

ตารางที่ 4 ค่า Odds Ratio ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบบจำลอง Binary Logit Model

Variables	Coefficient	Std. Error	Prob.	Odds ratio
Constant	-1.7547	0.4325		
Low Income	-0.2850	0.1688	0.0913	0.7519*
High Income	1.4822	0.4184	0.0003	4.4028***
FL	0.0591	0.0280	0.0349	1.0609**
Sex (F)	-0.2025	0.1638	0.2164	0.8166
Age Mid	0.2915	0.1779	0.1013	1.3384*
University Edu	0.4276	0.1747	0.0143	1.5336**
Ptl1	0.4660	0.2082	0.0252	1.5936**
Ptl3	0.4864	0.1853	0.0086	1.6265***
Ptl4	-0.3074	0.2325	0.1862	0.7353
Ptl5	-0.3489	0.2439	0.1525	0.7054
Ptl6	0.6273	0.2605	0.0160	1.8726**
Ptl9	0.3059	0.2459	0.2134	1.3579
Ptl10	0.2998	0.1738	0.0845	1.3496*
Ptl11	-0.4361	0.1889	0.0209	0.6465**
Ptl13	-0.3440	0.1955	0.0785	0.7089*
Pseudo R ²	0.1833			
LR Statistic (df)	91.7279 (16)			
Prob. Value for LR	1.2007e-12			

หมายเหตุ: *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

ที่มา: จากการศึกษา

สำหรับกลุ่มปัจจัยที่เกิดจากตัวของผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงิน พบว่าอัตราดอกเบี้ย/ต้นทุนกู้ยืม (Pt16) ที่สูงขึ้น ส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1.8726 เท่า ขณะที่ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาสินเชื่อกับผู้กู้ (Pt11) ส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนลดลง 0.6465 เท่า เมื่อเทียบกับโอกาสที่ครัวเรือนจะเข้าไม่ถึงสินเชื่อ ความสัมพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินผู้ให้กู้ยืมยังมีมุมมองต่อกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกลุ่มครัวเรือนที่ยังมีความเสี่ยงและขาดความน่าเชื่อถือต่อการชำระหนี้คืน ดังนั้น สถาบันการเงินผู้ให้บริการจึงคัดกรองคุณสมบัติผู้กู้ที่ค่อนข้างเข้มงวดผ่านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง เพื่อลดปริมาณการปล่อยสินเชื่อแก่ผู้กู้ที่มีความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ที่จะนำมาซึ่งปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่ธนาคารผู้ให้กู้ออกไป นอกจากนี้ กลุ่มปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมจากทั้งผู้กู้ยืมและผู้ให้กู้ยืมที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมตัวอย่างยังคงพบว่า ปัญหาความเสี่ยงของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Pt13) มีอิทธิพลต่อการลดโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน 0.7089 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

การวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก พบว่าทักษะทางการเงินมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามทักษะทางด้านการเงินมีหลายองค์ประกอบย่อย หากสามารถเข้าใจได้ว่าองค์ประกอบย่อยใดมีอิทธิพลต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน จะทำให้สามารถปรับปรุงระดับทักษะทางการเงินในแต่ละองค์ประกอบย่อยของครัวเรือนให้มีความเหมาะสมมากขึ้น เพื่อสามารถลดระดับข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อแก่กลุ่มครัวเรือนเป้าหมายต่อไป ดังนั้น ในส่วนต่อไปจึงนำเสนอผลการศึกษาอิทธิพลของทักษะทางการเงินรายองค์ประกอบย่อยต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

เมื่อพิจารณาความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนต่อทักษะทางการเงินที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) พบว่าความรู้ทางการเงิน (KL) และทัศนคติทางการเงิน (AT) ที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 2.6343 เท่า และ 4.1243 เท่า ตามลำดับ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ขณะที่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่ไม่กู้ยืม พบว่าความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1.0473 เท่า และ 1.1337 เท่า ตามลำดับ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงให้เห็นได้ว่าการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีจะทำให้ครัวเรือนมีความสามารถในการคำนวณดอกเบี้ย เข้าใจมูลค่าของเงินและการกระจายความเสี่ยงจะนำไปสู่การตัดสินใจในการออมและการลงทุน ตลอดจนการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ให้ผลตอบแทนและมีต้นทุนที่เหมาะสม และมีความสามารถในการบริหารจัดการหนี้สิน ช่วยให้ครัวเรือนมีสถานะทางการเงินที่มั่นคง จึงสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อที่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่เหมาะสมจากระบบสถาบันทางการเงินได้ง่ายขึ้น

สำหรับกลุ่มปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน พบปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าถึงสินเชื่อ (ขอกู้และได้รับอนุมัติ) เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้าไม่ถึงสินเชื่อ (ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ) ได้แก่ ปัจจัยการขาดความน่าเชื่อถือ/มีความเสี่ยงสูง (Pt14) ของผู้กู้ในมุมมองของผู้ให้กู้ยังคงมีอิทธิพลเชิงลบต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน โดยทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนลดลง 0.3838 เท่า แต่หากสถาบันการเงินผู้ให้กู้ยืมสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มีการกำหนดดอกเบี้ยเป็นไปตามหลักอิสลาม (Pt10) จะทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 2.3206 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และสำหรับโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง

ที่เข้าถึงสินเชื่อได้ (ขอกู้และได้รับอนุมัติ) เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่กู้ยืม พบผลการศึกษาที่สอดคล้องกัน เมื่อครัวเรือนขาดความน่าเชื่อถือ/มีความเสี่ยงสูง (Ptl4) จะส่งผลให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนลดลง 0.5832 เท่า และยิ่งพบเพิ่มเติมว่าหากครัวเรือนที่ไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้ (Ptl3) จะทำให้โอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1.7328 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินยังคงจำกัดสินเชื่อสำหรับครัวเรือน เนื่องจากสถาบันการเงินส่วนใหญ่ยังประเมินสถานะความเสี่ยง ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน และยังคงนำเสนอผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงให้บริการแก่ผู้กู้ แต่อย่างไรก็ตามหากสถาบันการเงินสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยและการกำหนดดอกเบี้ยที่สอดคล้องตามหลักการอิสลาม จะสามารถส่งเสริมให้ครัวเรือนมุสลิมสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงินได้มากขึ้น

ตารางที่ 5 ค่า Odds Ratio ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบบจำลอง Multinomial Logit Model

Variables	Ref=2 ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ		Ref = 0 ไม่กู้ยืม	
	1 ขอกู้และได้รับอนุมัติ	0 ไม่กู้ยืม	1 ขอกู้และได้รับอนุมัติ	2 ขอกู้แต่ไม่ได้รับอนุมัติ
income	1.4949* (0.3040)	0.7180 (0.2938)	2.0820*** (0.1395)	1.3925*** (0.2939)
KL	2.6343*** (0.1313)	2.5153*** (0.1291)	1.0473*** (0.0442)	0.3975*** (0.1291)
AT	4.1243*** (0.2314)	3.6380*** (0.2272)	1.1337*** (0.0809)	0.2748*** (0.2272)
FB	1.0208 (0.1100)	1.1546 (0.1072)	0.8841** (0.0555)	0.8660 (0.1072)
Sex (F)	1.1462 (0.3662)	1.3313 (0.3575)	0.8609 (0.1696)	0.7510 (0.3575)
Age Yong	0.7705 (0.4106)	1.0302 (0.3999)	0.7479 (0.1932)	0.9706 (0.3999)
Age Older	0.5152 (0.5711)	0.5692 (0.5485)	0.7479 (0.2850)	1.7568 (0.5485)
Secondary Edu	0.4798* (0.4590)	0.4763* (0.4418)	1.0074 (0.2197)	2.0994* (0.4418)
University Edu	0.5879 (0.5170)	0.3634** (0.5052)	1.6176** (0.2427)	2.7517** (0.5052)
ptl1	1.2871 (0.5065)	0.9363 (0.4912)	1.3747 (0.2040)	1.0680 (0.4912)
ptl3	1.0757 (0.3874)	0.6208 (0.3735)	1.7328*** (0.1883)	1.6107 (0.3735)
Ptl4	0.3839** (0.4839)	0.6583 (0.4709)	0.5832*** (0.2053)	1.5188 (0.4709)
Ptl6	1.3265 (0.5768)	0.8647 (0.5593)	1.5341* (0.2337)	1.1564 (0.5593)
Ptl10	2.3206*** (0.3537)	2.0675** (0.3428)	1.1224 (0.1662)	0.4836** (0.3428)
Pseudo R ²	0.1605		0.1605	
Prob. Value for LR	2.2e-16		2.2e-16	

หมายเหตุ: Robust standard errors in parentheses. *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

ที่มา: จากการศึกษา

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ทักษะทางการเงินของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่อนข้างต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศค่อนข้างมาก โดยสาเหตุหลักมาจากการที่ครัวเรือนมุสลิมตัวอย่างมีความรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น มูลค่าของเงินตามกาลเวลา และการคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝากที่ค่อนข้างต่ำ และปัญหาการมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อประเด็น การมีชีวิตเพื่อวันนี้และไม่คิดวางแผนเพื่ออนาคต การมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการเก็บออมเพื่ออนาคต และการมีเงินต้องใช้จ่ายอย่างเต็มที่ เป็นอย่างมาก และสอดคล้องกันเมื่อพิจารณาทักษะทางการเงินจำแนกตามความสามารถในการเข้าถึงสินเชื่อ พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ มีระดับคะแนนความรู้ทางการเงิน คะแนนทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมการเงินต่ำกว่าครัวเรือนกลุ่มที่สามารถเข้าถึงสินเชื่อและกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ต้องการกู้ยืม

สำหรับผลวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าทักษะทางการเงินมีอิทธิพลต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะสามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มอย่าง พบว่าการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นจะส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนตัวอย่างได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Srithirath and Sukcharoensin (2022) ที่พบว่าหากครัวเรือนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นจะช่วยลดระดับความไม่สมมาตรของข้อมูลข่าวสาร ที่จะส่งผลให้ครัวเรือนและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าถึงสินเชื่อในระบบสถาบันการเงินได้เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีจะทำให้ครัวเรือนมีความสามารถในการคำนวณดอกเบี้ย เข้าใจมูลค่าของเงิน เข้าใจความเสี่ยงในการลงทุน และมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้และการออมเงินจะนำไปสู่การตัดสินใจในการออมและการลงทุน ตลอดจนการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ให้ผลตอบแทนและมีต้นทุนที่เหมาะสม และมีความสามารถในการบริหารจัดการหนี้สิน ช่วยให้ครัวเรือนมีสถานะทางการเงินที่มั่นคง จึงสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อที่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่เหมาะสมจากระบบสถาบันทางการเงินได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาของ Disney and Gathergood (2013) และ Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013) ซึ่งให้เห็นว่าบุคคลที่มีระดับทักษะทางการเงินที่ไม่ดี มักมีสัดส่วนของสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่สูงกว่าบุคคลที่มีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับที่ดี และบุคคลที่ขาดความรู้ทางการเงินอาจตกเป็นเหยื่อของผู้ให้กู้ที่เรียกเก็บดอกเบี้ยสูง โดยบุคคลเหล่านั้นเต็มใจที่จะกู้สินเชื่อที่มีต้นทุนกู้ยืมที่แพง (Bertrand and Morse, 2011) และผู้กู้ที่มีทักษะทางการเงินที่ต่ำ มักมีแนวโน้มกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมนอกระบบที่ค่อนข้างสูง (Klapper, Lusardi, and Panos, 2012) และจากผลการศึกษาที่ยืนยันได้ชัดเจนจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงและมีรายได้ดี จะทำให้ครัวเรือนมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความน่าเชื่อถือ เพิ่มโอกาสการมีเงินออมและสินทรัพย์ที่เพียงพอต่อการใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน ส่งผลเชิงบวกต่อการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนั้น การเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างยังคงพบข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อจากข้อจำกัดทั้งปัญหาด้านผู้กู้ยืมเองและผู้ให้กู้ยืม โดยปัญหาการมีหลักทรัพย์ค้ำประกันไม่เพียงพอ การมีประวัติผิดนัดชำระหนี้ และปัญหาการขาดความน่าเชื่อถือ/มีความเสี่ยงสูงของครัวเรือนยังคงเป็นปัจจัยด้านผู้กู้ยืมที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือน ในขณะที่ข้อจำกัดการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนด้านผู้ให้กู้ยืม พบปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยที่ไม่เป็นไปตามหลักอิสลาม และอัตราดอกเบี้ยสูง ที่ยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อการลดโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของ Bank of Thailand (2020) ที่พบสาเหตุที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงินและเลือกที่จะ

ไม่ใช้บริการ เนื่องจากขาดคุณสมบัติในการขอสินเชื่อในระบบไม่ว่าจะด้วยสาเหตุจากฐานะการเงินไม่ดีหรือ รายได้ที่ไม่เพียงพอ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ ไม่กล้าไปติดต่อเพราะคิดว่าจะถูกปฏิเสธ เงื่อนไขหรือ ขั้นตอนการติดต่อใช้บริการมีความยุ่งยาก และการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน แสดงให้เห็นว่าสถาบันการเงินยังคง จำกัดสินเชื่อสำหรับครัวเรือนที่ขาดความน่าเชื่อถือหรือมีความเสี่ยง โดยยังคงมีความเข้มงวดในการประเมิน คุณภาพผู้กู้ผ่านการคัดกรองคุณสมบัติที่เหมาะสม มีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอ ไม่มีประวัติการผิดนัดชำระ หนี้ และนำเสนอผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงให้บริการแก่ผู้กู้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการขาดความสามารถ ในการชำระหนี้คืนของผู้กู้ที่อาจจะนำมาซึ่งปัญหาสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่สถาบันการเงินผู้ให้กู้ยืมใน อนาคต แต่อย่างไรก็ตามหากสถาบันการเงินสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มียืดหยุ่นและมีการกำหนด ดอกเบี้ยที่สอดคล้องตามหลักการอิสลาม จะสามารถส่งเสริมให้ครัวเรือนมุสลิมสนใจเข้ารับบริการผลิตภัณฑ์ สินเชื่อและผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่นๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ครัวเรือนมุสลิมสามารถเข้าถึงแหล่ง เงินทุนในระบบสถาบันการเงินได้มากขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

เพื่อลดปัญหาการเข้าถึงสินเชื่อของครัวเรือนและเสริมสร้างให้ครัวเรือนมีความสามารถในการบริหาร เงินได้อย่างเหมาะสม ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องออกแบบกลยุทธ์ส่งเสริมทักษะทางการเงินแก่ กลุ่มครัวเรือนเป้าหมายดังนี้

1.1 ปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้เรื่องทักษะทางการเงิน และสร้างการเรียนรู้ทั้งในกรอบ พื้นฐานความรู้ทางการเงิน ทักษะคิดทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องการค้าขาย และ ความเข้าใจเกี่ยวกับดอกเบี้ย/ผลตอบแทน ทั้งในระบบการเงินกระแสหลักและการเงินอิสลาม แก่ครัวเรือน กลุ่มเป้าหมายที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทางศาสนาอย่างเหมาะสม

1.2 สร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจเรื่องผลิตภัณฑ์ทางการเงินในระบบสถาบันการเงินกระแสหลักและ ระบบการเงินทางเลือก โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สินเชื่อต่างๆ เพื่อให้ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายเข้าใจรูปแบบ เงื่อนไข ที่ นำไปสู่การลดข้อจำกัดในการเข้าถึง และสามารถเลือกผลิตภัณฑ์เป้าหมายที่มีต้นทุนที่เหมาะสมได้มากขึ้น

1.3 สถาบันการเงินควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่มีความเหมาะสมกับครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายที่มี ความยืดหยุ่นด้านดอกเบี้ยและเป็นไปตามหลักอิสลามมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการสำรวจตัวอย่างของการศึกษานี้มีความกระจุกตัวในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 35-50 ปี และ เป็นกลุ่มตัวอย่างรายได้ต่ำถึงปานกลางเป็นส่วนใหญ่ เพื่อปรับปรุงการศึกษาในอนาคตให้มีสมบรูณ์มากขึ้น การศึกษาในอนาคตจึงควรปรับปรุงการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมกลุ่มอายุ และรายได้ที่เหมาะสมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD.
Bank of Thailand. (2016). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*. Retrieved from [https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey 59.pdf](https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey%2059.pdf).
Bank of Thailand. (2018). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*. Retrieved from <https://www.1213.or.th/th/flsurveyreport/2561ThaiFLsurvey.pdf>.

- Bank of Thailand. (2020). *Financial Access Survey of Thai Household 2020*. Financial Institutions Strategy Department.
- Bertrand, M., & Morse, A. (2011). Information Disclosure, Cognitive Biases, and Payday Borrowing. *The Journal of Finance*, 66(6), 1865-1893.
- Christelis, D., Jappelli, T., & Padula, M. (2010). Cognitive Abilities and Portfolio Choice. *European Economic Review*, 54(1), 18-38.
- De Bassa Scheresberg, C. (2013). Financial Literacy and Financial Behavior among Young Adults: Evidence and Implications. *Numeracy*, 6(2), 1-21.
- Disney, R., & Gathergood, J. (2013). Financial Literacy and Consumer Credit Portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2246-2254.
- Garman, E. T., & Fogue, R. E. (2000). Personal Finance: the Human Resource Manager: Caught in the middle. *CUPA Journal*, 45(1), 33-35.
- Greene, W. (2012) *Econometric Analysis*. 7th Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Grohmann, A., Klühs, T., & Menkhoff, L. (2018). Does Financial Literacy Improve Financial Inclusion? Cross country evidence. *World Development*, 111, 84-96.
- Hailpern, S. M., & Visintainer, P. F. (2003). Odds Ratios and Logistic Regression: Further Examples of their use and Interpretation. *The Stata Journal*, 3(3), 213-225.
- Hasan, M., Le, T., & Hoque, A. (2021). How does Financial Literacy Impact on Inclusive Finance? *Financial Innovation*, 7, 40: 1-23.
- Kengchon, C., Mahujcharyawong, P., & Vacharachaisurapol, T. (2015). Mitigating of Financing Constraints in the Thai Banking System. *Thammasat Review of Economic and Social Policy*, 1(1), 95-167.
- Klapper, L., Lusardi, A., & Panos, G. (2012). *Financial Literacy and the Financial Crisis*. Retrieved from <https://EconPapers.repec.org/RePEc:nbr:nberwo:17930>
- Lusardi, A., & de Bassa Scheresberg, C. (2013). *Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 18969.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011a). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 17078.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368.
- Lyons, A. C., Grable, J. E., & Zeng, T. (2019). *Impacts of Financial Literacy on the Loan Decisions of Financially Excluded Households in the People's Republic of China*. ADBI Working Paper 923. Tokyo: Asian Development Bank Institute.
- Nkundabanyanga, S. K., Kasozi, D., Nalukenge, I., & Taurigana, V. (2014). Lending terms, financial literacy and formal credit accessibility. *International Journal of Social Economics*, 41(5), 342-361.
- Paulson, A. L. & Townsend, R. M. (2004). Entrepreneurship and Financial Constraints in Thailand. *Journal of Corporate Finance*, 10(2), 229-262.

- Pawasutipaisit, A. & Townsend, R. M. (2011). Wealth Accumulation and Factors Accounting for Success. *Journal of Econometrics*, 161(1), 56-81.
- Ramakrishnan, R. (2012). *Financial Literacy and Financial Inclusion*. 13th Edition, Thinkers and Writers Forum, June 2012, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2204173>
- Srithirath, V. & Sukcharoensin, P. (2022). Financial Literacy, Asymmetric Information, and Credit Accessibility: Case Study of SMEs in the Lao PDR. *Development Economic Review*, 16(1), 27-52.
- Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- Wiboonpongse, A. (2006). *Applied Econometrics for Agricultural Marketing*. 2nd edition. Chiang Mai: Faculty of Agriculture, Chiang Mai University.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยวิทยาเขตปัตตานี สัญญาเลขที่ HUM6403020S